

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, УЧИНЕНИХ ЧЛЕНАМИ ОРГАНІЗОВАНИХ ГРУП ТА ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Статтю присвячено постановці та розв'язанню окремих теоретичних питань щодо особливостей взаємодії слідчих з оперативними підрозділами при розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених членами організованих груп та злочинних організацій.

Ключові слова: слідчі, оперативні підрозділи, взаємодія, організована група, злочинна організація.

I. Вступ

Сутність взаємодії підрозділів ОВС передбачає спільні зусилля у розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень шляхом поєднання наявних можливостей, притаманних цим підрозділам, при чіткому розподілі їх повноважень. Правильно організована співпраця повинна відповідати вимогам кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства, у тому числі забезпечувати дотримання загальних засад кримінального провадження; зберігати керівну роль та самостійність слідчого; передбачати активне використання методик, наукових і технічних досягнень у запобіганні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень.

Оскільки перед слідчими й працівниками ОВС поставлена єдина мета – виконання завдань кримінального провадження, то більшість законодавчих і відомчих нормативно-правових актів (далі – НПА) серед визначених головних завдань та функцій зобов'язують до взаємодії кожного із підрозділів. Тісна співпраця між ними допомагає покращити результати роботи кожного, крім того це дає змогу заощадити час і ресурси, відведені цим підрозділам на досягнення поставленої перед ними спільної мети.

Незважаючи на чималу кількість НПА, які регламентують організацію взаємодії підрозділів ОВС при розслідуванні та розкритті кримінальних правопорушень, на практиці виникає чимало проблем, пов'язаних з належним обранням форми взаємодії, порядком її організації тощо. Існуючі ускладнення пов'язані з відсутністю сталої слідчої практики та достатньої кількості ґрунтовних методичних розробок.

Проблеми взаємодії слідчих з оперативними підрозділами розглядали в своїх працях такі науковці, як К. Антонов, О. Бандурка, П. Берназ, Д. Гребельський, О. Долженков, В. Євтушок, О. Керевич, І. Козаченко,

М. Погорецький, О. Снігерьев та ін. На сьогодні в умовах дії чинного законодавства це питання є предметом дослідження таких вчених, як: М. Багрій, С. Бондар, В. Ізотов, С. Книженко, Л. Мазур, В. Топчій та інших, але поза їхньою увагою залишилися питання взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами при розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених членами організованих груп та злочинних організацій.

II. Постановка завдання

Мета статті – постановка та розв'язання окремих теоретичних питань щодо особливостей створення єдиного підходу слідчих та працівників оперативних підрозділів до тлумачення норм Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України та НПА, що регламентують організацію взаємодії слідчих з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень. Враховуючи межі та методологію предмета нашого дослідження, доцільно вирішити завдання: надати вичерпний обсяг інформації щодо особливостей організації взаємодії між слідчими та іншими підрозділами ОВС при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених членами організованих груп та злочинних організацій.

III. Результати

Попри відсутність у КПК визначення поняття "взаємодія" проведений аналіз законодавства та наукової літератури дав змогу зробити висновок, що під взаємодією органів досудового розслідування з іншими підрозділами ОВС при розслідуванні та розкритті кримінальних правопорушень слід розуміти визначену законодавством узгоджену діяльність працівників ОВС щодо здійснення оперативно-розшукових, слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, для своєчасного розкриття й розслідування злочинів, а також з метою ефективного вирішення інших завдань кримінального судочинства.

Порядок взаємодії на сьогодні більшою мірою врегульований не кримінальним про-

цесуальним законодавством, а відомчими НПА. Найбільш детально питання взаємодії органів досудового розслідування з іншими підрозділами ОВС врегульовано в Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у запобіганні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, затвердженої наказом МВС України від 14.08.2012 р. № 700 (далі – Інструкція) [1]. Системний аналіз положень останньої дав змогу зробити висновок про те, що існують такі види взаємодії слідчих з оперативними підрозділами:

- відповідно до кримінального процесу: взаємодія на стадії досудового розслідування; взаємодія на стадії судового розгляду;
- відповідно до етапу кримінального провадження: взаємодія на початковому етапі кримінального провадження (при направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами оперативно-розшукової діяльності до слідчого підрозділу); взаємодія на етапі надходження до органу внутрішніх справ заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагування на них; взаємодія під час оперативного супроводження досудового розслідування (при створенні та розслідуванні кримінальних правопорушень слідчо-оперативною групою, при виконанні оперативним підрозділом письмових доручень про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій); взаємодія за зупиненим кримінальним провадженням;
- відповідно до виду та суб'єкта вчиненого кримінального правопорушення: взаємодія при розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених проти життя, здоров'я, статевої свободи та статевої недоторканності особи; взаємодія при розслідуванні ДТП; взаємодія при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів; взаємодія при розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері господарської та службової діяльності; взаємодія при розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених членами організованих груп та злочинних організацій.

За даними узагальнення слідчої практики найбільш розповсюдженими формами взаємодії слідчих та інших підрозділів ОВС при розкритті та розслідуванні злочинів є:

- процесуальні: 1) сприяння слідчому при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій; 2) виконання доручень слідчого про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій; 3) взаємодія під час застосування заходів забезпечення кримінального прова-

дження; 4) взаємодія за зупиненим кримінальним провадженням;

- організаційні (непроцесуальні): 1) взаємний обмін інформацією; 2) інформування про отримані відомості в односторонньому порядку; 3) спільний аналіз отриманої інформації; 4) планування слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів; 5) взаємодія у реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності; 6) спільна робота в складі слідчо-оперативної групи; 7) проведення спільних службових нарад з актуальних проблем взаємодії; 8) обговорення результатів спільних дій; 9) підведення підсумків з метою усунення недоліків та підвищення ефективності здійснення взаємодії у майбутньому тощо.

КПК України не виділяє спеціальної компетенції слідчих щодо розслідування кримінальних правопорушень, учинених членами організованих груп та злочинних організацій (далі – ОГ, ЗО). Однак у п. 2.1.12. "Типового положення про слідче управління (відділ) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті" що затверджено наказом МВС України від 09.08.2012 р. № 686 (далі – Типове положення), визначено: одним із завдань слідчого управління (відділу) ГУМВС, УМВС є безпосереднє здійснення досудового розслідування найбільш складних кримінальних правопорушень, у тому числі учинених організованими групами та злочинними організаціями. Враховуючи вимоги вказаного наказу, в складі апаратів слідчих управлінь (відділів) ГУМВС, УМВС створені відділи розслідування особливо важливих справ та злочинів учинених членами організованих груп та злочинних організацій. Така вимога передбачена у п. 13.1. Інструкції, де визначено, що досудове розслідування зазначених кримінальних правопорушень здійснюється виключно спеціалізованими слідчими підрозділами слідчих управлінь (відділів) ГУМВС, УМВС [2].

У законодавстві також визначені й спеціальні органи (оперативні підрозділи), які уповноважені здійснювати боротьбу з організованою злочинністю.

Враховуючи вимоги вищевказаних НПА, виявлення та розкриття злочинів, вчинених членами ОГ, ЗО здійснюється працівниками управлінь (відділів) по боротьбі з організованою злочинністю (УБОЗ). Досудове розслідування таких злочинів здійснюється спеціалізованими слідчими підрозділами, які входять до складу слідчих апаратів ГУМВС, УМВС. З метою підвищення ефективності виявлення, розкриття та розслідування злочинів зазначеної категорії НПА врегульовано порядок організації взаємодії між зазначеними підрозділами.

Враховуючи складність виявлення, розкриття та розслідування злочинів, вчинених членами ОГ, ЗО, взаємодія слідчих відділу розслідування особливо важливих справ та злочинів, учинених членами організованих груп та злочинних організацій з оперативними підрозділами здійснюється на усіх етапах процесуальної діяльності по документуванню такої злочинної діяльності, а також під час досудового розслідування вказаних злочинів. Відповідно до вимог нормативно-правових актів, якими врегульовано порядок такої взаємодії, остання може відбуватися до початку досудового розслідування під час проведення оперативно-розшукових заходів та на стадії досудового розслідування під час розслідування конкретного злочину вчиненого членами ОГ, ЗО.

Крім того слід зазначити, що, згідно з п. 13.2. Інструкції, взаємодія між слідчими відділу розслідування особливо важливих справ та злочинів, учинених членами організованих груп та злочинних організацій та оперативними підрозділами може бути розпочата ще до початку досудового розслідування, а саме у разі наявності достатньої інформації про готування до вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину особами у складі ОГ, ЗО. У зазначеному випадку термін "готування" слід розуміти як підставу для проведення оперативно-розшукової діяльності, відповідно до ч. 1 ст. 6 ЗУ "Про оперативно-розшукову діяльність", де це викладено у такій редакції: "...– злочини, що готуються; – осіб, які готують вчинення злочину;...". Така взаємодія розпочинається після передання оперативними підрозділами начальника слідчого управління (відділу) ГУМВС, УМВС матеріалів, які містять фактичні дані про вчинення злочину членами ОГ, ЗО для планування погоджених дій під час їх реалізації. Зазначені фактичні дані повинні уявляти собою документи та інші носії інформації, які здобуті з дотриманням законів України, якими регламентовано здійснення оперативно-розшукових дій, а також інших дій з виявлення та розкриття злочинів зазначеної категорії. Окрім оперативно-розшукових заходів, закон наділяє зазначені органи іншими повноваженнями. Згідно зі ст. 12 ЗУ "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю", спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю наділяються повноваженнями:

- одержувати від банків, а також кредитних, митних, фінансових та інших установ, підприємств, організацій (незалежно від форм власності) інформацію і документи про операції, рахунки, вклади, внутрішні й зовнішні економічні угоди фізичних і юридичних осіб;

- залучати до проведення перевірок, ревізій та експертиз кваліфікованих спеціалістів;
- одержувати інформацію з автоматизованих інформаційних і довідкових систем та банків даних, створюваних Верховним Судом України, Генеральною прокуратурою України, Антимонопольним комітетом України;
- витребувати та одержувати від державних органів, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій (незалежно від форм власності) інформацію і документи;
- за письмовим розпорядженням керівника відповідного спеціального підрозділу входити за службовими посвідченнями на територію, у приміщення, склади та сховища підприємств, організацій і установ;
- за постановою та з санкції відповідного прокурора по нагляду за виконанням законів спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю, а у невідкладних випадках – з наступним повідомленням прокурора протягом доби в разі загрози знищення, приховування або втрати предметів чи документів, які можуть бути використані у розкритті та розслідуванні злочинної діяльності, на строк до 10 діб опечатувати архіви, каси, приміщення (за винятком жилих) чи інші сховища, брати їх під охорону, а також вилучати предмети й документи [3].

Варто зауважити, що в ч. 6 ст. 12 ЗУ "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" передбачено право органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю (оперативних підрозділів) самостійно розпочинати досудове розслідування. Щодо вказаного права в законодавстві існує колізія, оскільки, згідно з ч. 2 ст. 38 КПК України, досудове розслідування вправі розпочинати та здійснювати лише слідчі органи досудового розслідування [4]. Для вирішення описаної колізії слід врахувати те, що КПК України є законом прямої дії, тобто безпосередньо регламентує процесуальний порядок початку та здійснення досудового розслідування, а тому в описаній ситуації необхідно керуватися саме нормами КПК України. Таким чином, досудове розслідування мають змогу розпочати лише слідчі відділу розслідування особливо важливих справ та злочинів учинених членами організованих груп та злочинних організацій.

У разі наявності в оперативного підрозділу матеріалів із зафіксованими фактичними даними про готування до вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину особами у складі ОГ, ЗО, згідно з п. 13.2. Інструкції, зазначені матеріали надаються начальнику слідчого управління (відділу) ГУМВС, УМВС для планування погоджених дій під час їх реалізації. Після розгляду матеріалів наданих оперативними підрозділами, начальник

слідчого управління (відділу) ГУМВС, УМВС може прийняти два рішення: 1) доручити слідчому відділу розслідування особливо важливих справ та злочинів, учинених членами організованих груп та злочинних організацій за вказаними матеріалами внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати досудове розслідування; 2) погодити план здійснення подальших ОРД, після проведення яких вирішити питання про внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та початку досудового розслідування.

За першим рішенням слід зазначити, що підготовка до вчинення злочину (окрім злочину невеликої тяжкості), згідно з ч. 1 ст. 14 КК України, є підставою притягнення особи до кримінальної відповідальності, а отже, й підставою для внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань і початку розслідування. У разі підтвердження наявності в матеріалах, які зібрані оперативним підрозділом, підстав для початку досудового розслідування (згідно з ч. 1 ст. 214 КПК України, це – встановлення обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення), за дорученням начальника слідчого управління (відділу) ГУМВС, УМВС слідчий вносить такі відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочинає досудове розслідування.

Друге рішення (погодження плану здійснення подальших ОРД) начальником слідчого управління (відділу) ГУМВС, УМВС може бути прийнято у випадку, коли в матеріалах, які зібрані оперативним підрозділом, недостатньо підстав для внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань та початку досудового розслідування, а інформація, одержана оперативними підрозділами в установленому законом порядку, потребує перевірки, уточнення, доповнення шляхом проведення оперативно-розшукових заходів.

Якщо за наслідками проведених оперативно-розшукових заходів оперативним підрозділом буде встановлено достатню кількість фактичних даних, за яких можливо буде встановити підстави для внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, зазначені матеріали,

згідно з п. 13.3 Інструкції, направляються до слідчого підрозділу для початку та здійснення досудового розслідування.

IV. Висновки

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що діяльність підрозділів ОВС по розслідуванню кримінальних правопорушень спрямована на вирішення завдань кримінального судочинства, що на сьогодні є неможливим без злагодженої спільної роботи слідчих та оперативних підрозділів. Лише за допомогою взаємодії між різними підрозділами ОВС при розслідуванні та розкритті кримінальних правопорушень така діяльність буде своєчасною та ефективною. Тісна співпраця між слідчими й оперативними підрозділами допомагає покращити результати роботи кожного, крім того, це дає змогу заощадити час і ресурси, відведені цим підрозділам на досягнення поставленої перед ними спільної мети.

Список використаної літератури

1. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, затверджена наказом МВС України від 14.08.2012 р. № 700 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Типове положення про слідче управління (відділ) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, затверджене наказом МВС України від 09.08.2012 р. № 686 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. Інструкція про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України та Центрального управління Служби безпеки України від 10.06.2011 р. № 317/235.
4. Кримінально-процесуальний кодекс України. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України". – Харків : Одіссей, 2012. – 360 с.

Стаття надійшла до редакції 24.11.2014.

Черняк Н. П. Особенности взаимодействия следователя с оперативными подразделениями при расследовании уголовных правонарушений, совершенных членами организованных групп и преступных организаций

Статья посвящена постановке и решению отдельных теоретических вопросов относительно особенностей взаимодействия следователей с оперативными подразделениями при расследовании уголовных правонарушений, совершенных членами организованных групп и преступных организаций.

Ключевые слова: следователи, оперативные подразделения, взаимодействие, организованная группа, преступная организация.

Chernyak N. Features Investigator Interaction with Operational Units in the Investigation of Criminal Offenses Committed by Members of Organized Groups and Criminal Organizations

The article is devoted to the formulation and solution of some theoretical issues regarding the interaction of investigators and operational units in the investigation of criminal offences committed by members of organized groups and criminal organizations.

The activity of bodies of internal Affairs for investigation of criminal offences aimed at solving the tasks of criminal proceedings, which today is impossible without teamwork investigative and other bodies of internal Affairs. Only through the interaction between the different departments of the internal Affairs agencies in the investigation and disclosure of criminal offences such activities will be timely and effective. The essence of the interaction between departments of the internal Affairs bodies involves joint efforts in the detection and investigation of criminal offences by combining existing capabilities of these units, with a clear delineation of their responsibilities. Properly organized cooperation shall meet the requirements of the criminal procedural and investigative law, including to comply with the General principles of criminal proceedings.

The aim of the research in the framework of this research paper is the formulation and solution of some theoretical issues on the establishment of a unified approach of the investigators and staff of the operational units to the interpretation of norms of the Criminal procedural code of Ukraine and normative-legal acts, regulating the interaction of investigators from other agencies and departments of internal Affairs in the detection and investigation of criminal offences.

Identification and investigation of crimes committed by members of organized groups, criminal organizations is carried out by staff of the departments of the fight against organized crime.

Given the complexity of the identification, disclosure and investigation of crimes committed by members of organized groups and criminal organizations, the interaction between the investigators and operational units is exercised at all stages of remedial activities to document criminal activity, such as during pre-trial investigation of these crimes.

Key words: *investigators, operational units, interaction, organized group, criminal organization.*